

Rykk tilbake til start

Belinda Angelo

Hege Briså Strætkvern

Jens Petter Gitlesen

Jeg ble alvorlig bekymret da jeg leste gjesteskribent Dag Hareides artikkel i Tidsskriftets novembernummer. Det forekommer meg at Hareides uttalelser om Olweusprogrammet og mobbing baseres på omtrent samme grunnlag som jeg har: En særdeles god realkompetanse, med bakgrunn som far til fire jenter i skole og barnehage, og lang tids generell samfunnsinteresse.

Hareide formulerte sine innvendinger mot Olweusprogrammet og forskningen omkring mobbing i ni punkter. Jeg vil argumentere for at de ni punktene stort sett mangler substans. Til slutt vil jeg forklare hvorfor hans synspunkter er farlige.

- 1. Hareide er opptatt av etymologi. Mobbing betydde noe annet før. I Sverige betyr mobbing noe annet enn i Norge. Slik er det ofte med ord; innholdet endres med tid og sted. Det er ikke Olweusprogrammet som har endret semantikken. Olweusprogrammet har klare og presise definisjoner av mobbing.
- 2. Hareide er bekymret for de metodiske problemene med å måle mobbing. Metodebevissthet er bra, spesielt når den resulterer i etterprøvbart bedre mål. Hareide viser til undersøkelser om lærernes mobbing av elever. Da må vel Hareide mene at målinger av mobbing kan si noe om eksistens og utbredelse. Hva var det Hareide var imot?
- 3. Olweusprogrammet betrakter ikke mobbing ut i fra perspektiver som «folkehelse, sosiologi, kjønn, makt, antropologi, barnerettigheter, skolesystem, utviklingspsykologi». Her har Hareide mye rett. Jeg ville føyd til perspektiver om historie, etnologi og kommunikasjon. Spørsmålet er om mobbingen ville blitt redusert dersom programmet skulle bygge på alt. Helhetsvurderinger benyttes først og fremst av politikere når de mangler bedre argumenter. Det er en grunn til at vi har få veldokumenterte og effektive programmer som betrakter mobbing (eller ethvert annet fenomen) fra et hvert mulig perspektiv.
- 4. Olweusprogrammet er opplagt ikke i konflikt med FNs konvensjon for barnerettigheter, men programmet benytter straff. Straff er per definisjon en konsekvens som reduserer frekvensen av den utløsende handlingen. Målsetningen er jo å få redusert mobbingen, isolert sett vil straffen kunne tjene intensjonen. Problemet er at straff også kan gi andre negative konsekvenser for den som påføres straffen. Hvis dette er tilfelle så får en et etisk problem; en må veie fordeler mot ulemper. Jeg har imidlertid ikke registrert noen påviste negative konsekvenser. Hareides snakk om samtale mellom mobber og den mobbede er urimelig: Mener Hareide at voldtektsforbryteren og offeret skal snakke ut om saken? Samtaler er svært ofte nyttige, men det betinger en gjensidighet i forholdet.
- 5. Det at lærere mobber elever er ikke bra. Olweusprogrammets manglende målsetninger og tiltak for å redusere dette problemer er en begrensning, ikke en svakhet med programmet. Uansett om en anvender Olweusprogrammet eller ikke, så er den mobbende lærer et stort problem.

- 6. Hareide viser til at elever ber om å få delta mer i arbeidet mot mobbing. Kanskje burde elevene få større innflytelse, kanskje ikke. Her har Hareide en hypotese.
- 7. Hareide mener at antimobbeprogrammene er instrumentalistiske og etterlyser noe mer organiske programmer. Hva som menes med dette er for meg uforståelig. Jeg er vant med at instrumentalistisk benyttes som en negativ beskrivelse av systematiske og effektive metoder.
- 8. Hareide hevder at en i konflikt- og overgrepforskning må følge et bestemt mønster, noe mobbeforskningen ikke gjør. Slikt kalles dogmatisme.
- 9. Hareide tar opp den negative, problemorienterte orienteringen i Olweusprogrammet. Dette problemet hadde vel vært større dersom programmet hadde gitt seg ut for å være et program for å lære elevene det meste av sosiale ferdigheter. Men programmets målsetning er langt mer beskjedent. Skolen hvor mine barn går hadde mange tiltak for å fremme empati og sosiale ferdigheter før de begynte med Olweusprogrammet, det samme har det etter at de introduserte Olweusprogrammet.

Skolen er et stort eksperiment som gjentas hvert år. Mulighetene for evidensbaserte tiltak er mange. Mye av pedagogikken er synsing. Som far til ei jente med Downs syndrom, har jeg lest en del om stimulering av slike barn. Her er situasjonen den samme. Opp gjennom tiden har det vært mange deskriptive undersøkelser av ferdighetene til disse barna. Det er ingen klar positiv utvikling i ferdighetene til denne gruppen, utover effekten av nedbygging av de store institusjonene. Samtidig har vært en stor utvikling av intervensjonsprogrammer: Mange nye tiltak og ellers ingen endring. Slik blir det ofte når tiltakene ikke blir empirisk evaluert og forandringen skjer uavhengig av hva som virker. Olweusprogrammet og programmet fra Erling Roland utmerker seg med at de er forsøkt empirisk evaluert. Både grunnlag og effekter er publisert i vitenskapelige tidsskrifter. Inntil en finner mer effektive programmer, eventuelt at det dokumenteres alvorlig feil eller utilsiktede negative virkninger, så bør en holde fast på disse programmene. For å bygge opp effektive metoder, er det lurt å legge stein på stein. I Hareides artikkel er det en gjennomgående tråd at mobbeprogrammene kunne vært annerledes. Dette har han helt sikkert rett i. Men Hareides strategi blir som den en finner i Downs-litteraturen: Rykk tilbake til start.